

דם ואש ומסכת נדרים | במילויים מרתומות בשולי כרך גمرا בלוי ונושן, תשע

'דף' שלמדתי באפ'

רק כשפתח רבי מרדיי אף צ"ל מירושלים את הגمرا הבלואה שניצלה ממלתעות האש באירופה והגעה ארצها, וקרא את מילתו המרתומות של בעליה, **רבי יעקב רעדנייך ה"ד** מסיגט, בטרם עלתה על המוקד, נחשף לסיפור נוראי יהוד של מסירות נפש לתורה • ספק אם כאשר הכריז מרן הגאון רבי מאיר שפירא צוק"ל מלובליין, השבוע לפני 100 שנים בדיקון, על בימתה הכבד בכנסיה הגדולה הראשונה, כי 'היהודות החרדית בכל העולם מקבלת על עצמה ללימוד בכל יום דף אחד ידוע מן הש"ס' - העיריך עד היכן הגיע מסירותם של יהודים לקיום ברית קודש זו בין ישראל לדף הגمرا!

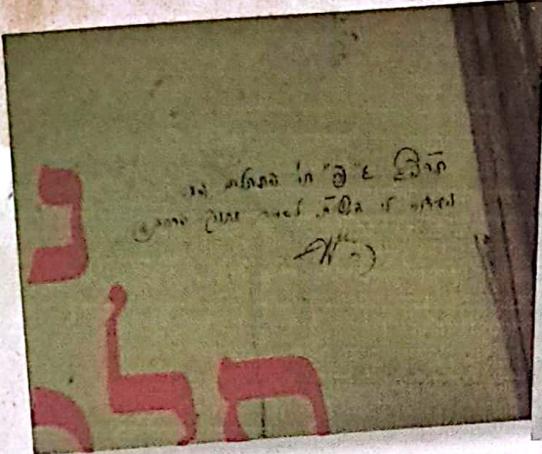
מ. ברגר

צלומים: ברוך טרי

מסכת מרגש של
הוזאה שמעוררת
התירושות הגיר' יצחק
זונגל שטון שליט"א
עם הגמרא שהתגלה
לחמיי רבי מרדיי אף
צ"ל (ברמניה הקטנה)

ד יהודי שנספה בשואה הי"ד את מסירותו לדף היומי בגין החריגה הנאצית

בככה, כשהלב הכל
דואב ודואג מה
יעלה בגורל
ילדיהם, האם
יגעו ברעב בתוך
כמה שעות, אם
יררו במטווה
בנסותם להביא
מעט פת לפיהם,
כפי שאכן ארע
לרבים משכניהם
יושב יהודי
ומודה להשיית
שזיכחו ביום
אלו לתחילה
את לימודו
במסכת נדרים
במחוזו השני...

לטבה יוכל, ובupper ארץ תחת רגלי כל האומות
וכקצרים בגדיהם.
הה... רבש"ע ! השקייה מענין חדש וברך
את עמר ישראלי במוראה וידבר עמים תחת רגליינו
ויתורום קן ישראל, ונוכח לביאת גואל צדקה
ולבנין בית המקדש במרחרה, כי למה יאמרו הגויים
אה אל הויהם ? ובאמת אלקונט בשימים ובמרחר
היום עלינו בישועת כללית, והנעשה שלום
בכתרו הדוא עשה שלום עליון ועל כל ישראל
במרחר אכ"ר.
כה דברי השפה והמודוכה ביטויים בכללים
שי אפשר לפורטם ורק מה שמיין גליל, העוטר
וממענה בכל רגע ורגע לישועה בתוך שאור
ישראל...
יעקב ב"ר ברוך ריענון סיגנט א' שלח
תש"א".
וככה, כשלב הכל דואב ודוראג מה יעלה בגורל
לידיהם, האם יגוז בעקב בתוך כמה שעוט, אם
ירין במטותה נזומות להיא מעת פט לפיהם, כפי
שאכן ארע על רוכבים משבচניא, יושב יהודיו וורה
כלו להישי"ת שוויכחו בימים אלו לישוב ולהמשיך
בלימוד דרכם להמתין את למדו במסכת נזרים
במחזור השינויים...

ה'הנצלות'

וכה הם דבורי הרמטטים הממשימים כל לב:
- "ב'יה" אבקש מادرון כל הגולמים שיחזור
לי בסליחה גמורה על מה שלא למדתי מידי יום
בכומו את הדף היזמי כמו רגלוות שלו, כי חילתה
לא במרוד ובכעל עשייתי זהה, אלא אונס
היהית מוחמת הדידות של הרשעים
שנ'תין רצונם לגלות אותו
עם כל ב'יה תלחינה בגלוות
לדאנון נפש טשר
אהינו בני ישראל, ומוחמת
צרות צורות שוניות שנגעו
בי לא הי לי פנאלי לומוד.. כי
טודור היה להצלחותי עם כתוב
תעדות... והקכ'יה ברוב רחמי הי לי
בעוזו והציל אותו עם כל ב'יה, ומעתה
אודה לו בכל לבבי הנשבר... ואוקה בע-
זות ד' להשלים מה שהסרתי אם יתן לי

Digitized by srujanika@gmail.com

חיהם הקצר.
אות מהם היא הגمرا של פניו, מסכת נדרים
מתלמוד בכלי בורי וישן, מסכת בלילה ונושנה,
כורך בדור של ש"ס תלמוד בכלי - מסכת נדרים
נגיד סותה, שנוטר מכל ספריו של רביע יעקב בר' זיר
ברוך ריעדץן ה"ד, חותש סיגעת פולין, שמכין
הערותיו על דפי המכמת נזכר כי היה צובא
שהשקיית מעחתו לylimוד, אך לא כורך פסקון...
וברי יעקב בקש לרשות עלי נייר למוכנת נצח,
את מאורחותיו בשנות העומם הנוראים, כמשמעותו
שייכלה הרוח ורשות אימה, והחלים נפל בכל
רגע, בכיסוחן גמור ורשות רביע יעקב בין דפי המ'
סכת - כי למורת כל הרדייפת הנוראים והמכמת
הקשה שניחתו עליו, הוא הצליח לטבע מעל דפי
התלמוד בעט ודמע מתחזית דמו וליבם, במקומות
לבכחות על מר גורלו, ועל צורחיו, חורט עלי
גمرا ברוגש וכ' - שכולו הדואה לישוב במורומים
שהיאցיך בדיו להמשיך וללמוד את הדף היום
במסתרם, ואף לסיסי מסכת ועוד מסכת... עד כי
לשיסי את מסכת סותה האחרונה שכבר זה לא
עללה בידיו, וכדרוי המותה לכל הנראה הכריזעהו
בערו ברכזו במיין התלמיד מידי יום ביום
בקפרם.

כצאן לטבח יובל

בפתח המסכת, כותב רבינו יעקב את הוראות לירובם שדרכו להתחיל ולטיס מסכת זו בשנה תרצ"ג בעיר סיגט. אלא שבכבודו לרשות את לימודי בפעם השנייה בהמחזור הבא, היה זה בשנה תש"א בעיצום של ימי התופת והמלחמה, הוא אוחז ולמד באוותה גמרא ובאוותה ברך, בו רושם רבינו יעקב בעמוד הראשון של מסכת נדרים את דבריו המרגשיים:

- "מי אנכי שאכזה לחודות לר", כי עפר אני בחמי ומרעה ותולען אחר מיהתי, ובפרט לך רומייה תחילה, אבל לעצר במילים מי יכול?"

הפעם אודה לך, בככלים כי זו פעם שנית שאכתי להתחילה בש"ס למילוד מסכת נדרים, וזה היה לי בעורי נשוא לי ניסים ונפלאות, ואקוותם שם מכאן ולהבא יהא ד' בעור, וכל שקי' יון לי ולכל ישראל ורחמים שיכולים לעמוד כנגד הצורות שן תגבורי עליינו, כי בצרה גודלה אמרת עכשוו, בצען

יזהו סיפורו מופלא העמיד יוזף מכל עד כמה הקב"ה מסר עולמו לשומרים - סיפור לנו פורח בקהל ונרגש הגדי יצחק ועודל שטרן שליט"א, מטעגיה שיבת ברית יעקב" בירושלים, ר' ים בישיבת קמניץ ומרבני קהילת פרושום ברמת שלמה, המהווים באמצעותו ועוקצ מרגש במיוחד של גمرا מסכת נדרים, שיפור מרטיט נחבא בין דפייה.

הכרך הזה מכריכי התלמידים בבלוי, הגיע לעזריו החותני רבי מרדכי אפל זצ"ל, שמרכית בני משפחתו נעקרו על המוקד בשואה הנוראה, והוא עלה ארץיה עד קודם פרוץ המלחמה בשנות תרצ"ה, ואחריו עלה גם אחיו רבי משה ישראל

אף זכיל', והוא שפתח מקום תורה התואה
למצוא ספרי קודש שבהם יוכל להגות בתורה בני
ירושלים.
באלהם ימים היהת דלות נוראה בירושלים,
והיה קשה למץיא ספר קודש לרבייה, ובהיות
והיה זה לאחר שון אימי המלחמה הבנוראה
באיורופה, היו ספרים רבים שהצלויהם למציא מס'י
לוט לרוכן מליחות האש באירופה, עד לארכ'
הקדוש. וודר פנה אף הוא לאלהם גורמים שיטפלו
בחולוקת ספרי הקודש, ובכך ל凱ם ספרים לביבת
המדרש, בהם יוכל להגות בתורה.

בין הספרים שקיבלו היהתה גמרא בודדה של יהורי בשם רבי יעקב רעדנץ' הייד, שנתרהఆוד מוצל מאש, מהחותפה הנורא שעקד אותו ואח בני משפחתו על המוקד. בחילה היהת זו גמרא כל הספרים, מעט בלבד ומשנה, אבל בהחלט וארה ללימוד כטמות רקיקתה.

זק לאחר שנטה הגדרא ונדראו בין רפיה המישנים והצובחים מילות הרגע אותן חוט בעלה של הגמרא עלי גנרטו בכל שנות לימודו בה אף במכizar, ראה חותני אוו חשיבות ומיסירות נפש ניגשת מבחן דפי גמרא, והוא הותיר זאת בכיתו לעםן למד זאת לדור אחרן.

לפניהם של תלמידים ושםונה שנים נלבב' ע' חותמי ציל' וקדום לכן זכירנו שנותן לי את הגמara הזאת, ומאו היא שוכנת אצלנו בביתנו, נעודת מצמררת ומרגשת אחד, על מסiroתם של יהודיה הדור הקדום כמה מסרו את נפשם ללימוד הרף היהודי אף בגין צלמות, כפי שניתן לחותם בריבוריהם המרגשים, כפי שעיניכם רואות.

מחרם ועל מחורבות נפש

אשר הכריז מך הגאון רבינו מאיר שפירא
צוקל מלובלין, בלילה יומם ד' ג' אלול תרפ"ד,
על בימת הכבוד כבונסיה האגדולה הראשונה, כי
"ירידות החזרה" כל הדונים מבלחה על עצמה
ללמוד בכל יום רף אחד ידווע מון הש"ס, החל
ממסכת ברכות מראש השנה תרפ"ד", ספק אם
העיר עד היכן תעגי מסירותם של יהודים לקיום
ברית קדוש ובעין שישראל לדרכו גגרא הנצחי במכ-
סירות מופלאה בכל עת תחמן, מיידי יום בימגו, גם
בגיא צלמות כבישוטין נוץ וגפס שולטים בהם,
דרכו הנגרא מהווע בעבורם סיכון עצום לפחד

הנורשה שלות במרומי רוח יעשה שלום על כל הארץ, וולמד בפהורה. כי מហמת העתים הללו והדרידות שנטלו על ישראל לדאון נפשית חיל ורעה יאחזון בבל רגע ורגע. כי שאמר לעלם ד' יאמור בפהורה לזרותני ד', ומכה בפהורה לישרעה כללה לנאולה שלמה.

הצעיר והשיטר הבהיר בלה נטבר ונדרה יעקב ביר ברוך רענן...»

המילוי החסרות

הרגנו בפסחות הקורנות, הרגול ובפי יעקב בראש רשות עלי ניר את רשפניו בתודאות לייסב במפורים עם הגינו לסייע מסכת...»

אך בסיסים מסכת זו - מסכת סודה - מאוחר כך בדור של תלמידו בבלי, לא רשות רביע יעקב רבי זעירא של מיסדר הלימוד טהור, החומר המופל אל השם הירושי כלו, החומר העזים, והמשמעות מצוררת: כנראה של מתר רצין דרב, ולסיטם רשותו רשותה בבחורו הלימוד של הדעת: «היום הזה ח' ימיות בחודש אדר א' אחר תרצין התהדר ללימוד מסכת סודה, אקה שנם מכאן ולהבא זיד' הדעת ל' בענין שאוכה לסייע במסכת זו בל' בישול...».

ולצד זה בלאו בעם רביע השיב' סינעט צלמותיהם יירוח מכל האקה קודה פמו: «ביה ל'ן בענין לחתול מסכת זו פעם שנית, ביום זה וczytu להחדר בוגר מהנה גודלה כה, יגוזר ל' השיטת שאוכה לחיות בבדוח מושך שלם ושר לה ואוכה ללמד ולעתה מתן פרנסה והרחה וופילה אף לנויד ע"א אל תשכחן...»

גטו וילנא: 'הדף היומי' עד זוב דם

מסורת הנפש ללימוד הדף הירושי בימי צר ומצוק, באה לדי' ביטר מופלא גם בהארשרותם של חסידי סליגט ושור ווילא, שהוט על התחרבותם ללימוד הדף הירושי ביגיטו ורינה.

הרי יוסוף פרוקסן מבורבוץ כהב אדורות לומדי דף הירושי בגטו וילנא. ויל': באוקטובר 1942 נפרנסמה בחרבותם ורלה פרודה רשות. בשלושת השפות: פולנית, לטאית וונגרנית, התרמה לעדדי הקומיסר הנאצי וולף, בה נאמר כי לשם מניעת מגיפות ומחלות מודבקות, יש לנגן לחולטן את בתי התפלה של כל החותם.

אחר היפטים גנוגראט, הקלויזים בתימברוש בעי, ואכן, נער באחו יוס נעלם כל בית הבתות בגטו ותחכו בחרותם שעה משטרתית, על ידי טוראי אנטשתורה היהודית.

אולם בורלנה הייתה קיימת קבוצה לומדי הדף הירושי בקביעות, אשר מיאנו להוור על לימוד הגمرا בזווותה. היה זה באחד מימי השבע שקיין בפה פשעתך לך, ז' ימים לחודש חישן, ביום בו חל יום הידולוא התשייע למון הגאנק ובאי שפרא אצוקיל', מחוללה ופיטרונה של הדף היומי כי' שקיין להם, סירבו בשום אופן להוור על לימוד הדף' בגיןך בזיכר בזים זה.

ואכן, נלפר הדף היומי' גם הפעם ב'אניגעס' קלוז', ואחרי תפילה מנהה אמרו 'קריש' לעליי נסחוט של מון וגאנק מלובלין וצוקיל'. אך לפטע פהאות התפרעה גנימה קברצת סופרים יהודים, ובאלות גנוי שבזכירותם החלו לרוכין בגאנס שטמדו גנורא, ולפזר את הקהלה מן הפקות. היהודים נפלטו ברובם על נפשם, רק 15 אישים מקרב חסידי סליגט העתקשו להמשך כל'ן מעד וסרו בו לצאתמן הקולום. אולם הטוטרים שתפלו או את מכוחיהם גברו עליהם וכשהם מוכים ופוצעים עד זוב דם, בגדייהם קוריות לנוריות, והשליט היודודים מן הקלויז החרזה ושער הקלויז גנעל והחומר שוב בידי המשטרת היהודית.

פרשיות יומנו, אשר בבחבוק, הוא ישב בחרטוגנות: הריני כתעתיק את השיטות הבאים של לומדי הדף הירושי המתקומות באוצר ערכ של יוס הילולא וההבראים שפרא אצוקיל', כנגד המשטרת היהודית, בסרכם לווחר על שעיריהם הקבוע. ביזים הוו: ר' יעקב ווין, ר' יוסל באילטוקר, ר' ניצן יפה, לנדר, קחלזבקן, לעז, עיקטובן, ר' יוסל פשה רנברג והרבר ר' אבraham ליליאו קראם, מהסדי סליגט גנומלטס ברובען. וכן המשורר חיטט ספיאטץקי והעסקן ולג' קלענברען.

קלמנוביץ היה הייחור שהמשטרת היהודית נגבה בזיהוותם לפני, והוא היה האחרון שיצא מן הקלויז מעצמו, אחרי שככל המשורר ספיאטץקי, על העיטה להחיקם גנד השוטרים יהודים. בערב ערך פטורי-משמעותי יהודי חיטט במרת וחירכו כל חפץ בער ערך שנמאן ברישתו. כעבור יומיים נודע בנטו, שככל שפטנות הסרגעטים היהודים, המשתרפים בתהנגולות הברה טלית על לומדי הדף הירושי' ביאנגלעס קלוז' הוויז מדורנים ליטשן חדש טיס בטור עונש, על פי פקודת רוש גבישו יעקב גנגו. העונש ניתן אחרי ביערו של קלמנוביץ' אצל יעקב גנגו... כל היהודים המשתרפים בשיעור הדף הירושי' שהחכו לעיל, ניספו על קידוש השם בימי השואה האזות. יהוד וכרת תורת לנצע.

יעזרו לנו השיטות במריה בישינה כללית וויכה למלוד וללודו ולעשת. זה סיגעט רוחם יוס ליג' בטורו בשנה השיב' לפ'ק 942 הצער יעקב...».

הלב מחזקה לעכל, העזים ודמעות ומ' סרכות להאטן, לברר החונו הכלני נפשם של אותו ذיך, בסיטו מסכת וז' שולמה בזעם העתים, בהיוון בין חילן רוחם למות. סבקש הוא מירון הגולמיים, שיחס עלי' ורוחם שלא צלח בידו למלוד מסכת זו ביעין' כהרגנו בשאר המסחרות...»

'שאזכה לסייע... בלי ביתול'

ובתחילת לימדו מסכת סודה לצד רשותו אדורות לימודו הראשן בבחורו הלימוד של הדעת: «היום:

היום הזה ח' ימיות בחודש אדר א' אחר תרצין תרצען התהדר ללימוד מסכת סודה, אקה שנם מכאן ולהבא זיד' הדעת ל' בענין שאוכה לסייע במסכת זו בל' בישול...».

ולצד זה בלאו בעם רביע השיב' סינעט צלמותיהם יירוח מכל האקה קודה פמו: «ביה ל'ן בענין לחתול מסכת זו פעם שנית, ואורה ד' בכל לב גנבר מטה גודלה כה, יגוזר ל' השיטת שאוכה לחיות בבדוח מושך שלם ושר לה ואוכה ללמד ולעתה מתן פרנסה והרחה וופילה אף לנויד ע"א אל תשכחן...»

כת, והרים סימוני פעם שעיה מסכת זו...»

פה סיגעט מש'ק שמות השיב' לפ'ק 942

- יעקב...».

לב מי לא דיבש, עין מי לא תרעע לנכון מאי' לחיזי של יהודיה שטונן כו' נסין נאש לאזבל את חייו וחרי משפחתו, דאגתו היא כי הי' ימים והוא לא הצליח לעמוד במשימות להשלים את הלימוד הקבוע של הדף הירושי פידי יוס ביזום... כשהוא פוטס בעשוי באוומו כי חיללה לא במדוד ולא במעט עשה ואה אל' אונס הירתי מחתם הרדייפות של הרשעים... מריטס!

”

מי יתן ואזכה שוב

בפתחה למסכת נדי באוחו ברך ברך ראשון, כותב רביע יעקב לצד דבריו: כי' תרומה תרצין' התחלתי ללימוד מסכת נדי וכור... את הקורה עמו בבחורו השני ללימוד הדף הירושי, כשהשוכב הי' אלו ימי' דס וחרמות עשן, וכח דס דבריו המרגשים: "ביה סיגעט השיב' לפ'ק אוד לוי' וארא 1942

עכשי' התהדר ללימוד מסכת זו בענרת השם הגדול והטורא, פעם שניית, ומ' יונ' זיד' שאוכה להיות תהדר כל קורה, למדום ולסיטם מסכת זו, כי' במקצת הטעים הללו לדאבן נפשינו אין אדם יידע מה לד' רגע, אבל עד לא בדדה תקחני, ואקה, למי שאמיר עלולם ד' אמר במחה לתזרען ד', ומהה שמע בעיר יהודה ובירושלם בקהל ששון וקול שמורה, ועוד יבנו בהם ושדות וכורמים באורך הזאת זידימה ל'ב' ד'...».

ובזדי' מכה למדוד ולמד ולעתה ומכח לבי' גואל זידקיט' במחה אמר... יעקב רענן...».

לפתע, המלדים שאומרים אלו בסיטום ההודן בכל מסכת - כי' קשם שעורתי ליטים מסכת זו כן עונשי' להחרחח מסכתות וסיטים אחרים ולסיטם הרשעים ייש'ו...».

וללמוד וללמוד... - מקבלים מישמעות אחרות.

יהודי' קיר, המכוס נפשו בערות צד ומזוק מהתהדר ולסיטק את ליטו' השער בז' הדומי', מהתהדר ומכבקש, לא על חי'ו, ולא על חי' עיל' בראותו ובראות בני משפחתו, אלא שיעורו ד' רוכל להחרחח ולסיטים מסכת זו... כי' אין אדם יותר מה לד' רגע...».

ובסיטם מסכת נדי כסיטים רבי יעקב את המסכת רושם הוא בזון שורות הגדירה בז' יוב שלוט בז'icus' המסיטים את מסכת נדי, לבן הקשה הפיחלה' זידון על' מסכת נדי', את המלדים הבאות שטלבוט לא חסדה מיליה:

"ביה אודה לד' בכסיטים על' שוכתי' הוועס פעם שני' ליטים מסכת נדי, אבל אבקש סליחה מירican השעלמים למחליל על' מה שלא למחליל מסכת זו בעין' וכו' שאור מסכתות, כי לדאבן גפש בזעיק העיזים הללו כישיראל נטסיט החת' הרשעים בעפר האדמה, לא היה ביכולתי צמצמצ את החושים...».